НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

Кафедра менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

Методичні рекомендації для підготовки студента до практичних (лабораторних) занять

з дисципліни
«Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції»

для студентів___5_____курсу

спеціальності 073 «Менеджмент»

Укладач(і) Остапенко Т.Г.
Кузнєцова Т.В.
Данілова Е.І.

Розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри менеджменту ЗЕДП

Протокол № ____ від «___»_____20__р.
Завідувач кафедри_____ Ільєнко О.В.

Київ - 2018

УДК 378.14: 658: 339.5 (076.5)
ББК У291.21Р
М 502

Укладачі: Т.Г. Остапенко, Т.В. Кузнєцова, Е.І. Данілова

Рецензент: В.М. Марченко – доктор економічних наук, професор Національного технічного університету «КПІ»

Затверджено на засіданні науково-методично-редакційної ради Навчально-наукового інституту економіки та менеджменту НАУ (протокол № ___, від «_____» _____ 20__р.)

М 502 Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції.
Методичні рекомендації до практичних занять для студентів спеціальності 8.03060104 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» / Уклад. Т.Г. Остапенко, Т.В. Кузнєцова, Е.І. Данілова. – К.: НТУУ «Політехнічний університет», 2016. – 35с.

У методичних рекомендаціях надаються загальні вказівки щодо виконання практичних завдань та задач з основних розділів дисципліни «Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції» та методичні рекомендації до розв’язання типових задач.

Призначені для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 8.03060104 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності».

Розраховано на студентів вищих навчальних закладів, що навчаються за програмою спеціалістів та магістрів при впровадженні модульно-рейтингових технологій у навчальний процес.

ВСТУП

Дисципліна «Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції» викладається для студентів спеціальності 7/8.03060104 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності».

Вона входить до блоку нормативних дисциплін, що відповідає державному стандарту підготовки фахівця.

Предметом навчальної дисципліни є сутність, головні теоретичні та практичні аспекти здійснення міжнародних кредитних, розрахункових та валютних операцій на рівні держави, галузі та підприємства.

Особливістю викладання дисципліни «Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції» є виконання практичних завдань та розв'язання типових та специфічних задач.

Так, необхідно розуміти, що міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції здійснюються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. ці операції обслуговують основні відносини таких суб'єктів щодо купівлі-продажу товарів чи послуг, оренди та лізингу, давальницьких операцій, інвестиційних схем та їх імплементації.

Валютні операції є вихідними для здійснення та обслуговування ЗЕД підприємства. Коли від валютних ризиків залежить майбутня виручка та обслуговування розрахункових та кредитних операцій у ЗЕД конкретного підприємства. Як обрахувати валютний курс та спрогнозувати його – це прикладне питання визначення ефективності зовнішньоекономічних операцій в Україні та світі.

Розрахункові операції є практичною стороною виконання платежів за міжнародні поставки товарів та послуг. Від обраного механізму розрахунків залежить якість поставки та оптимізація відносин у міжнародному середовищі різнонаціональних контрагентів.

Кредитні операції є достатньо поширеними. Вони визначаються необхідністю залучення коштів для здійснення експортних чи імпортних операцій. Фінансування зовнішньоторговельних операцій характеризує потребу даного підприємства у зовнішніх коштах та нестачі власних коштів.

Ситуаційні завдання та типові і специфічні задачі вирішуються на основі методик, розроблених викладачам и кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств НАУ.

Окремі завдання та задачі об'єднані у межах модулів. Вивчення дисципліни передбачає виконання двох модулів та однієї курсової роботи (яка є третім модулем).

МОДУЛЬ 1. ВАЛЮТНІ, РОЗРАХУНКОВІ ТА КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

У результаті засвоєння матеріалу першого навчального модуля «Валютні, розрахункові та кредитні операції як основа розвитку міжнародних валютно-фінансових відносин» студенти повинні:

- Знати сутність валютних відносин між підприємствами, галузями, регіонами та окремими країнами та вирішувати проблеми окремих суб'єктів міжнародних економічних відносин;
- Уміти розв'язувати ситуаційні завдання щодо здійснення міжнародних розрахунків як супровідних операцій міжнародних торговельних, інвестиційних, орендних та інших відносин;
- Використовувати весь арсенал теоретичних та практичних знань для ідентифікації можливостей та загроз міжнародних кредитних трансакцій.

Практичне заняття 1.1
Валютна система та міжнародні валютні відносини

Мета заняття: закріпити та перевірити знання основних концепцій теорії міжнародних валютно-фінансових відносини в системі міжнародних економічних відносин в цілому, поняття валютної системи та її рівнів, визначення валютних цінностей.

Теоретична частина:

Валютно-фінансові відносини – надзвичайно складна та важлива сфера господарського життя будь-якої сучасної держави, як основного суб'єкта МВФВ. Нинішня практика в Україні з особливою переконливістю підтверджує, що фактори, пов'язані з нагальною потребою якнайшвидшого розв'язання накопичених проблем у цій сфері, - чи не найголовніші у стримуванні економічного відродження нашої держави.

Необхідно визначити відмінність між поняттями «міжнародні валютно-фінансові відносини» та «міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції».

Отже, складовою міжнародних валютно-фінансових відносин є міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Зауважимо, що операція – сукупність дій контрагентів різних країн щодо здійснення певної діяльності. Так, міжнародний кредит – це форма руху позикового капіталу у сфері міжнародних економічних відносин, де міжнародні кредитно-розрахункові операції – являють собою цілком самостійну систему, що пов'язана з рухом між країнами товарно-матеріальних цінностей і грошей. Окремо слід надати таке визначення міжнародного кредиту – це економічні

відносини, що виникають між кредиторами і позичальниками різних країн з приводу надання, використання та погашення позики.

Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції (далі МКРВО) на сучасному етапі розвиваються в умовах глобалізації. Зазначимо, що глобалізація – це система підпорядкування національного міжнародним нормам і стандартам. Особливо ці норми стосуються здійснення кредитних, розрахункових та валютних операцій на окремих підприємствах. Так, наприклад, здійснення акредитива на підприємствах України підпорядковується Уніфікованим правилам та звичаям для документарних акредитивів в редакції Міжнародної торговельної палати, які є проявом глобалізацій них процесів.

За сучасних умов глобалізації та побудови ринкової модулі економіки в нашій державі дуже важливого значення набуває необхідність глибокого усвідомлення економічної природи й сутності МКРВО, їх об'єктивної необхідності, діалектичного зв'язку з іншими економічними категоріями та поняттями, а також їх зростаючої ролі та значення у складній системі світо господарських зв'язків.

Завдання:

- З'ясувати значення міжнародних валютних відносин;
- Закріпити знання понять «валютна система», «валютні цінності», «валютний ринок», «валютний курс», «конвертованість валют»;
- Вивчити основні підходи до класифікації рівнів валютних систем;
- Перевірити знання сфер та факторів існування та розвитку міжнародної валютної системи.

Література:

1. *Банківські операції: підручник / за ред. В.І. Міщенка, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання,2010. – 227с.*
2. *Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 5-те видання, переоб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582с.*
3. *Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2009. – 63с.*
4. *Кривов'яз Т.В. Міжнародні кредитно-розрахункові операції в банках: навч. посіб. / за наук. ред. М.І. Сивульського. – К.: Університет «Україна», 2009. – 327с.*
5. *Петрашко Л.П. Валютні операції: навч. посіб. / Л.П. Петрашко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 271с.*

Методичні рекомендації до розв'язання задач

Задача

В умовах нестабільних глобалізаційних умов розвитку світового господарства на підприємство, що здійснює зовнішньоекономічні операції, впливає велика кількість різноманітних чинників. Зовнішнє середовище є досить широким. Валютні чинники перетворюються на ризики, які необхідно враховувати при здійсненні зовнішньоекономічних трансакцій.

Підприємство «Альфа» продає в Німеччину металевий лист, постачаючи його водним шляхом через порти України та Німеччини. Експорт здійснюється в межах поставки один раз на місяць. Які валютні чинники впливають на діяльність підприємства-експортера та підприємства-імпортера. Яким чином умови існування світової валютної системи впливають на здійснення зовнішньоекономічної діяльності даних контрагентів?

Розв'язання

Сьогодні діє Ямайська валютна система, яка визначає, що система формування валютних курсів у світі є уніфікованою і передбачає їх визначення в залежності від показників попиту та пропозиції на валюту. Якщо в Україні попит на іноземну валюту підвищується, то курс національної валюти знижується а іноземної підвищується. Для експортера зниження курсу національної валюти є сприятливими умовами ведення бізнесу, оскільки за одержану суму іноземної валюти підприємець отримує більшу кількість валюти національної. Імпортер у таких умовах має ризики несвоєчасної поставки товарів з боку експортера і валютні ризики пов'язані з винайденням коштів для оплати поставленого металу. Імпортер може вимагати зафіксувати ціну (перетворення її на тверду) і подолати валютні ризики щодо збільшення вартості експортного товару.

Задачі для самостійної роботи

Задача1

Іноземна лізингова компанія, не оцінивши вартість та ліквідність активів авто-майстерні, надала їй необхідне обладнання без забезпечення заставою. Дохід та чистий прибуток підприємства були достатніми, аби, не зашкоджуючи поточній діяльності майстерні, сплачувати лізингові платежі. Обладнання залишалось у власності лізингодавця протягом всього терміну дії договору лізингу.

Завдання

Яким чином умови існування світової валютної системи впливають на здійснення зовнішньоекономічної діяльності даних контрагентів?

Задача 2

Агропромислова фірма спеціалізується на вирощуванні певної культури та переробці її в голову продукцію (наприклад, вирощування цукрового буряку та виробництво цукру). Керівництву фірми необхідно визначити стратегію розподілу вкладення коштів безпосередньо у виробництво сільськогосподарської продукції, у її переробку та у експорт сировини та готової продукції за кордон.

Завдання

Яким чином умови існування світової валютної системи впливають на здійснення зовнішньоекономічної діяльності даних контрагентів?

Задача 3

Підприємство, що здійснює виготовлення та реалізацію за кордон текстильних виробів має певну кількість складських приміщень. Обсяг виробництва та закордонної реалізації продукції не дозволяє підприємству у повному обсязі використовувати всі складські площі. Підприємство приймає рішення про здачу в оренду іноземному орендарю певної їх частини.

Завдання

Яким чином умови існування світової валютної системи впливають на здійснення зовнішньоекономічної діяльності даних контрагентів?

Практичне заняття 1.2
Валютні операції. Міжнародний ринок обміну валют

Мета заняття: закріпити знання сутності міжнародних валютних операцій та функціонування міжнародного ринку обміну валют

Теоретична частина:

Конверсійні валютні операції залежать від такого явища, як конвертованість валют. Найпоширенішим в економічній літературі ви значенням конвертованості валюти є здатність валюти цієї країни вільно обмінюватись на валюти інших країн та міжнародні платіжні засоби за чинним курсом.

За такого спрощеного підходу до поняття конвертованості валюти майже повністю ігнорується її економічна сутність і вся проблема практично зводиться до звичайної технічної акції обміну. Подібне трактування конверсії валюти породжує у свою чергу зовнішню видимість її легкої реалізації.

Насправді ж досягнення і підтримка країною конвертованості своєї національної валюти - це досить складна економічна проблема, пов’язана з глибокими якісними змінами як в самій економіці країни, так і її економічних відносинах із зовнішнім світом. Саме тому введення режиму конвертованості

національної валюти вимагає від країни серйозної підготовки і створення цілого комплексу економічних передумов.

Так, обов'язковою передумовою конвертованості національної валюти є наявність в країні, яка хоче її запровадити, певних економічних і правових умов для прояву господарської самостійності власника грошей. Іншою обов'язковою умовою є наявність ринкового господарства, за якого всі учасники економічного обміну діють самостійно на свій страх і ризик. При цьому ринкове господарство повинно бути достатньо збалансованим, конкурентоспроможним і відкритим, із значними торговельними валютно-фінансовими обмеженнями, або за їх повної відсутності.

Все це можливе при переході економіки країни до альтернативного вибору між внутрішнім та зовнішнім ринками , коли внутрішня економіка стає органічною частиною світової, а світова економіка – як природне продовження внутрішньої.

Конвертованість валюти, органічно пов'язуючи внутрішній ринок із світовим, дає можливість оперативно реагувати на зміни міжнародної господарської кон'юнктури, що позитивно впливає на економічний розвиток країни. В економіці країни, на яку поширює свій вплив світовий ринок, відбуваються процеси пристосування і вирівнювання національних умов виробництва з світовими за всіма параметрами – затратами, цінами, якістю, технічним рівнем продукції тощо. Тільки такий режим може забезпечити в повній мірі реалізацію відомого ринкового принципу «продавати на найдорожчих ринках і купувати на найдешевших», дає змогу найраціональніше використовувати засоби для інвестицій у світовому масштабі, а також отримати вигоди від міжнародного поділу праці.

Звідси конвертованість як економічну категорію можна визначити як такий стан і характер економічної та валютно-фінансової системи, за якого для власників засобів у національній валюті забезпечується свобода здійснення тих чи інших операцій як у цій країні, так і за кордоном.

Результатом системи конвертованості валют є процеси здійснення валютних операцій, які у більшій своїй кількості є конверсійними. Зазначимо, що крім конверсійних операцій з валютою є депозитні та страхові валютні операції.

Завдання:

- закріпити знання про валютні операції та міжнародний ринок обміну валют, його характерні риси;
- вивчити сутність конверсійних, поточних та термінових валютних операцій;
- охарактеризувати міжбанківські кореспондентські відносини. міжбанківську систему SWIFT.

Література:

1. *Банківські операції: підручник / за ред. В.І. Міщенка, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання,2010. – 227с.*
2. *Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 5-те видання, переоб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582с.*
3. *Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2009. – 63с.*
4. *Кривов'яз Т.В. Міжнародні кредитно-розрахункові операції в банках: навч. посіб. / за наук. ред. М.І. Сивульського. – К.: Університет «Україна», 2009. – 327с.*
5. *Петрашко Л.П. Валютні операції: навч. посіб. / Л.П. Петрашко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 271с.*

Методичні рекомендації до розв'язання задач

Задача

Банк А купує в банку Б 1 млн доларів США за швейцарські франки за курсом 1,5500.

Довга валютна позиція – 1 000 000 дол, Коротка валютна позиція - 1 550 000 франків.

Завдання

Розрахувати крос-курс

Розв'язання

До найбільш активних ринків конверсійних операцій за крос-курсами належать: швейцарський франк до японської єни (CHF/JPY), фунт стерлінгів до швейцарського франка (GBP/CHF), євро до швейцарського франка (EUR/CHF).

Розрахунок значень крос-курсів побудований на використанні курсів цих валют до долара США.

До основних способів розрахунку крос-курсів належать:

1. Розрахунок крос-курсу для валют із прямими котируваннями до долара (тобто долар є базою котирування для обох валют):

CHF/EUR = (USD/CHF)/(USD/EUR). (1)

2. Розрахунок крос-курсу для валют із прямим та оберненим котируванням до долара, де долар є базою котирування для однієї з валют:

GBP/CHF=(GBP/USD)*(USD/CHF). (2)

3. Розрахунок крос-курсу для валют з непрямими котируваннями до долара, де долар є валютою котирування для обох валют:

GBP/UER=(GBP/USD)/(EUR/USD) (3)

Примітка. Не слід приймати написи USD/CHF, CHF/GBP та інші буквально як дріб. Це загальноприйнятне в міжнародній практиці позначення валютного курсу. Якби курс долара до марки зображався у вигляді реального

дробу, то значенню курсу 1,5520, або кількості французьких франків за один долар, відповідав би напис CHF/USD.

Вищезазначені способи застосовуються для розрахунку середнього крос-курсу, проте в реальності будь-які курси котируються банками у вигляді двостороннього котирування *did* та *offer*.

Задача 1.

На певну дату офіційний курс гривні становить:

- Українська гривня/долар США – Х грн. за дол. США;
- Українська гривня/євро – У грн. за Євро;
- Крос-курс долара США до Євро – Х/У євро до дол. США.

Завдання

Якщо клієнт бажає в цей день обміняти N доларів США на Євро, скільки він отримає Євро і за яким курсом.

Методичні рекомендації до розв'язання задач

Задача

Припустимо, що клієнтові необхідно при отриманні валютних коштів з депозитного рахунку конвертувати їх у гривні. Щоб уникнути валютного ризику, клієнт укладає з банком 26.11.2015 форвардний валютний контракт на суму 500 000 доларів, дата розрахунків за яким настає 26.02.2016, а форвардний період становить три місяці. На дату укладання угоди 26.11.2015на ринку діяли: спот-курс – 23,505 грн./дол. США; облікова ставка НБУ – 35%; ставка за доларами США – 6,09%.

Розрахувати форвардний курс.

Розв'язання

В угоді зафіксовано валютний курс 25,178 грн./дол. США, обчислений за формулою:

$$23,505*(1+0,35*(90:360))/(1+0,0609*(90:360))=25,178$$

На дату розрахунків 26.11.2015 операція валютного обміну здійснюється за спот-курсом 24,000 грн./дол. США, і клієнт одержує 12000000 грн., а за форвардною угодою банк виплачує клієнтові 589000 грн.:

$$(25,178-24,000)*500000=589000.$$

Отже, загальна сума виплат становить 12 589 000 грн. (12000000+589000), що й означає курс 25,178 грн./дол. США, зафіксований в угоді.

Задача 2.

Припустимо, що клієнтові необхідно при отриманні валютних коштів з депозитного рахунку конвертувати їх у гривні. Щоб уникнути валютного ризику, клієнт укладає з банком 30.11.2015 форвардний валютний контракт на суму 750 000 доларів, дата розрахунків за яким настає 30.05.2016, а форвардний період становить шість місяців. На дату укладання угоди 30.11.2015 на ринку діяли: спот-курс – 23,500 грн./дол. США; облікова ставка НБУ – 25%; ставка за доларами США – 6,90%.

Завдання: розрахувати курс-форвард та суму коштів, яку має одержати клієнт банку.

Практичне заняття 1.3
Особливості розрахунків з використанням чеків, пластикових карток, векселів. Особливості використання в міжнародному середовищі недокументарних форм розрахунків. Сутність документарних форм розрахунків: акредитивів та інкасо.

Мета заняття: закріпити знання сутності міжнародних розрахунків з використанням чеків, пластикових карток, векселів; навчитися необхідним підходам та методам використання в міжнародному середовищі не документарних та документарних форм розрахунків.

Теоретична частина:

Засобами здійснення міжнародних платежів є такі фінансові документи, як чеки, тратти (векселі), міжнародні платіжні доручення та банківські гарантії.

Чек – це безумовний наказ чекодавця банку-платнику чи іншій кредитній установі оплатити за пред'явленням певну суму чекодержателю чи за його наказом за рахунок наявних у банку (депонованих) коштів чекодавця.

Вексель – це цінний папір, що засвідчує безумовне та беззаперечне боргове зобов'язання. Існують два основні види векселів: прості та переказні (тратти).

Поштовий переказ являє собою письмове платіжне доручення, яке висилається одним банком іншому (закордонному), котре може бути аутентифіковане як підписане відповідною посадовою особою у відправляючому банку, яке є вказівкою іншому банку сплатити певну суму коштів визначеному бенефіціару (чи по розпорядженню визначеного бенефіціара).

Поштовий переказ відправляється банком, що видав розпорядження, в закордонний банк авіапоштою.

SWIFT – це міжнародна міжбанківська організація з фінансових розрахунків по телексу. SWIFT являє собою кооперативне товариство банків-учасників (зареєстроване у Брюсселі), яке організувало комп'ютерізовану міжнародну мережу зв'язку з метою підвищення ефективності управління

банками та прискорення переказу міжнародних платежів між ними. Ці поліпшення досягнуті завдяки використанню систем комп'ютерізації банків-учасників, пов'язаних між собою через міжнародні телекомунікаційні лінії. Повідомлення про платежі роздруковується на принтері банка-одержувача.

У зв'язку із тим, що все більше і більше банків стають членами системи SWIFT, використання поштових та телеграфних переказів скорочується, оскільки SWIFT має свої співвідносні методи платежу.

«Повідомлення системи SWIFT» - це платіж, який еквівалентний поштовому переказу, коли банк-платник, і закордонний банк-кореспондент є членами системи SWIFT. Повідомлення системи SWIFT називаються міжнародним грошовим переказом.

Форми міжнародних розрахунків мають здебільшого документарний характер, тобто здійснюються під фінансові та комерційні документи. Тим часом, у розрахунках між країнами з розвинутою ринковою економікою переважають *недокументарні форми розрахунків*.

Кожна форма розрахунків містить певну частку ризику для експортера або імпортера і залежить від багатьох чинників: від виду товару, ступеня взаємної довіри контрагентів, наявності кредитної угоди, платоспроможності зовнішньоторговельних партнерів, рівня попиту і пропозиції на даний товар, надійності залучення банків. Тому кожен контрагент намагається наполягати на тій формі розрахунків, за якої він мав би найменший ризик.

Найуніверсальнішим і найдієвішим інструментом забезпечення міжнародних *документарних* платежів є *акредитив*, який має широке застосування і користується великим попитом як ключовий банківський продукт, який уможливлює здійснення вагомої частини міжнародної торгівлі. У світовій торгівлі майже 80% платежів виконують за допомогою акредитива. Це пов'язано із тими, що документарний акредитив є найменш ризикованим і найбільш дієвим інструментом забезпечення платежів з усіх форм міжнародних розрахунків.

Інкасо (інкасування) визначено в банківському словнику Перрі як «одержана, передача та пред'явлення для платежу векселя, тратти, чека чи іншого документа інкасуючим банкіром для клієнта та наступне направлення результуючих грошових коштів на рахунок цього клієнта» (URC).

Завдання:

- перевірити знання щодо особливостей розрахунків з використанням чеків, пластикових карток, векселів;
- закріпити знання щодо типів та основних видів банківських гарантій у міжнародних розрахунках;
- указати особливості використання в міжнародному середовищі недокументарних форм розрахунків: авансових платежів, платежів на відкритий рахунок, банківського переказу, оплати після відвантаження;
- навитися оцінювати сутність документарних форми розрахунків: акредитивів, інкасо.

Література:

1. *Банківські операції: підручник / за ред. В.І. Міщенка, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання,2010. – 227с.*
2. *Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 5-те видання, переоб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582с.*
3. *Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2009. – 63с.*
4. *Кривов'яз Т.В. Міжнародні кредитно-розрахункові операції в банках: навч. посіб. / за наук. ред. М.І. Сивульського. – К.: Університет «Україна», 2009. – 327с.*
5. *Петрашко Л.П. Валютні операції: навч. посіб. / Л.П. Петрашко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 271с.*

Методичні рекомендації до розв'язання задач

Задача (розрахунки чеками, пластиковими картками, векселями)

Підприємство «Бета» здійснює активні зовнішньоекономічні операції. За їх ефективність відповідає менеджер ЗЕД Олексенко Вадим Анатолійович. Для уточнення інформації щодо пролонгації зовнішньоекономічного контракту він відправляється у відрядження до підприємства країни-партнера – Нідерланди. Термін перебування за кордоном – 1 тиждень. Йому забронювали номер в готелі з першим сніданком, інші прийоми харчування коштом самого менеджера а столиці Нідерландів. Пересування забезпечує підприємство-партнер.

Завдання: який вид розрахунків має використовувати Олексенко В.А. (тревел-чеки, векселі чи пластикові картки) у своєму відрядженні за кордон?

Розв'язання

Пан Олексенко В.А. не має можливості пересуватися вільно під час відрядження в Нідерланди і залежить від офіційних розкладів переговорів та ознайомлення з підприємством партнера. Тому краще використовувати пластикові картки зі зняттям коштів з банкомату чи при оплаті за купівлю товарів чи послуг в осередках продажу (магазини, банки тощо). Тревел-чеки складні для використання, а векселі є борговою розпискою, яка передбачає здійснення розрахунків у борг з наступним погашенням боргу при виплаті кошів за пред'явлення векселя.

Завдання (недокументарні форми розрахунків)

Відповісти на запитання:

1. Які недокументарні форми платежів у міжнародних розрахунках Ви знаєте?
2. Чим відрізняється платіж на відкритий рахунок від авансового платежу?
3. Що таке банківський переказ?
4. Як використовують векселі і чеки в міжнародних розрахунках?
5. Які Ви знаєте види векселів?
6. Що таке дорожній чек і в яких випадках його використовують?
7. Який механізм використання єврочеків?
8. Охарактеризуйте механізм розрахунків із використанням векселів.
9. Як використовують пластикові картки в розрахунках?
10. Які види пластикових карток Ви знаєте?

Задача (документарні форми розрахунків: акредитиви, інкасо)

Ваш клієнт обрав постачальника, який розпорядився оформити безвідкличний переказний підтверджений акредитив згідно з Уніфікованими правилами та звичаями для акредитивів.

Завдання А. Поясніть клієнтові вимоги постачальника. Чому фірма вимагає відкрити підтверджений акредитив?

Завдання Б. Якщо фірма вимагає переказати акредитив, чи може вона бути посередником із третьою фірмою?

Завдання В. На якому обов'язковому документі Ви порадите наполягати Вашому клієнтові?

Розв'язання

Завдання А. Постачальник страхує себе від ризиків несплати за поставлену продукцію і вимагає підтвердити акредитив з боку третього банку та, крім того, постачальник наполягає на безвідкличному акредитиві, який можна відкликати лише з погодження всіх сторін зовнішньоекономічної угоди.

Завдання Б. Так, вона може бути посередником із третьою фірмою.

Завдання В. Клієнт має оформити коносамент для страхування щодо непостачання продукції. Цей тип документа має бути внесений в умови документарного акредитива без можливості відкликання його під час здійснення зовнішньоекономічної операції.

Задача 1.

Українська кондитерська фабрика розраховується з Краковським маслозаводом за допомогою акредитива. Угодою між ними передбачено безвідкличний акредитив на суму 120 000 грн. Фабрика 10 вересня звернулася до комерційного банку «Дебет» із проханням відкрити непокритий акредитив. Кореспондентським договором між банком-

емітентом і виконуючим банком за авізування та інші операції з акредитивом передбачено розмір комісійних 0,1%.

Після перевірки всіх необхідних документів кондитерської фабрики комерційний банк відкрив їй непокритий гарантований акредитив для здійснення розрахунків із Краковським маслозаводом. 18 вересня банк-емітент отримав від виконуючого банку реєстр документів на 120 000 грн. та інші передбачені умовами акредитива документи. На поточному рахунку кондитерської фабрики залишок коштів на 18 вересня становив 30 000 грн.

Завдання А. У чому сутність гарантії банку при відкритті ним непокритих гарантованих акредитивів?

Завдання Б. Які документи регулюють відносини між сторонами, що задіяні в розрахунках гарантованими акредитивами?

Завдання В. Які записи за рахунками має зробити банк при відкритті акредитива і надходженні документів від виконуючого банку про виплату коштів?

Задача 2.

Після сплати рахунку-фактури фінського постачальника та одержання вантажу фірма «Браво ЛТД» вирішила перепродати одержаний вантаж іншим компаніям. Вона звернулася до Вас із запитанням про доцільність застосування інкасової форми розрахунків з їх постійними контрагентами, з якими працює вже півроку, використовуючи акредитивну форму розрахунків. У цьому разі жодних затримок і скарг не було.

Завдання А. Поясніть клієнтові, чим відрізняється документарне інкасо від чистого інкасо.

Завдання Б. Яку саме форму інкасо Ви запропонуєте своєму клієнтові?

Практичне заняття 1.4
Міжнародний кредит і його роль у міжнародних економічних відносинах. Міжнародне короткострокове, середньострокове та довгострокове кредитування.

Мета заняття: закріпити знання сутності міжнародних кредитних операцій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; навчитися необхідним підходам та методам використання короткострокових, середньострокових та довгострокових кредитів.

Теоретична частина:

Міжнародний кредит – це форма руху позикового капіталу у сфері міжнародних економічних відносини, де кредиторами і позичальниками виступають суб'єкти з різних країн.

Суб'єктами цих відносин виступають приватні фірми, комерційні банки, кредитні організації, нефінансові заклади, держави і державні органи,

а також регіональні міжнародні банки розвитку, міжнародні фінансові інститути.

Міжнародний кредит *– це економічні відносини, що виникають між кредиторами і позичальниками різних країн з приводу надання, використання та погашення позики*.

Основною сутнісною ознакою міжнародного кредиту є те, що він є формою руху позичкового капіталу у сфері міжнародних економічних відносин. Рух цієї форми капіталу пов'язаний із наданням суб'єктам економіки зі світового ринку валютних та кредитних ресурсів.

На основі міжнародного кредиту сформувалися місткі міжнародні ринки позичкових ресурсів. Окрім великих національних, міжнародних за своїм характером ринків, на сучасному етапі виникли й досягли значних розмірів світовий ринок, ринок євровалют і єврокапіталів.

На міжнародний кредит впливають багато чинників: платіжний баланс, розмір відсоткової та облікової ставки, вид валюти, валютний курс та ін.

Міжнародному кредиту властиві як загальні ознаки кредиту (строковість, поворотність, цільовий характер, платність, забезпеченість), так і специфічні риси, зумовлені функціонуванням міжнародного фінансового механізму (валютні ризики, втрати, що пов'язані зі зміною курсу валют тощо).

Експортер може одержати середньострокову позику в гривнях для фінансування експортних операцій. банк має розглядати заявки експортерів на гривневу позику так само, як і інші заявки на позику від ділового клієнта.

Середньострокові позики в іноземній валюті (наприклад, від одного до п'яти років) відомі як «позики в євровалюті». Зауважимо, що Лондон є провідним фінансовим центром з надання позик в євровалюті. Позики можуть бути одержані в основних вільно конвертованих валютах.

Середньострокові міжнародні кредити поділяються на дві значні групи: традиційні та нетрадиційні. Традиційні – ті, що передбачають використання поширених форм кредитування, коли є кредитодавець (банк) та позичальник (підприємницька структура) і вони пов'язані наданням коштів у тимчасове користування з поверненням через певний період з відсотками.

Нетрадиційні методи – ті, що передбачають особливі відносини між кредитувальником та позичальником, так, наприклад, лізинг (один з нетрадиційних методів) передбачає здійснення орендних відносин в якості надання коштів.

Завдання:

- перевірити знання щодо особливостей використання міжнародних кредитів у зовнішньоекономічній діяльності суб'єктів господарювання;
- закріпити знання щодо типів та основних видів міжнародних кредитів;
- указати особливості використання в міжнародному середовищі короткострокових кредитів;

- навитися оцінювати сутність міжнародних традиційних та нетрадиційних середньострокових кредитів.

Література:

1. *Банківські операції: підручник / за ред. В.І. Міщенка, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання,2010. – 227с.*
2. *Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 5-те видання, переоб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582с.*
3. *Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2009. – 63с.*
4. *Кривов'яз Т.В. Міжнародні кредитно-розрахункові операції в банках: навч. посіб. / за наук. ред. М.І. Сивульського. – К.: Університет «Україна», 2009. – 327с.*
5. *Петрашко Л.П. Валютні операції: навч. посіб. / Л.П. Петрашко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 271с.*

Методичні рекомендації до розв'язання задач

Задача (міжнародне кредитування)

Керівництво «Браво ЛТД» прийняло рішення щодо розширення своєї діяльності, яка полягає у спорудженні тепличного комплексу, діяльність якого базується на передових досягненнях у цій галузі. Згідно з цим рішенням було укладено контракт з фірмою W&L (Нідерланди) щодо поставки обладнання такого комплексу та насіння з високим зимостійким і врожайним потенціалом. Загальна вартість проекту – приблизно 720 000 дол. США.

Джерела фінансування проекту: «Браво ЛТД» було відмовлено у банківському кредиті через відсутність відповідної застави. Виходячи з цього, сторони досягли згоди щодо поетапної сплати вартості обладнання комплексу та насіння (щоквартально) протягом двох років зі сплатою 12% річних за відстрочення платежу.

«Браво ЛТД» планує здійснити ці платежі із власних джерел фінансування, а саме: прибуток від діяльності основного комплексу (після здійснення всіх платежів) становить приблизно 6 000 грн. на добу; добова виручка – 12 947 грн.; річний прибуток – 2 100 000 грн.; лізингові платежі – майже 245 000 грн./рік. З огляду на загальну вартість проекту та річний прибуток від діяльності основного комплексу «Браво ЛТД» можна дійти висновку, що товариство здатне вчасно сплатити кошти за новий проект, однак воно зіткнулося із проблемою несвоєчасних платежів з боку основних клієнтів фірми «Світоч» і торгового центру «Сервіспродукт».

Завдання А.

- як забезпечити своєчасні платежі за згаданим проектом, не залучаючи додаткових коштів? Відповідь обґрунтуйте;
- якщо Ви запропонували керівництву «Браво ЛТД» вирішити цю проблему за допомогою факторингових операцій, визначте умови та порядок їх здійснення;
- під час здійснення факторингових операцій банк бере на себе ризик з оплати переказаних йому платіжних доручень і намагається звести цей ризик до мінімуму, аналізуючи певну інформацію. Яку інформацію може запросити факторинговий відділ банку від «Браво ЛТД» для здійснення такого аналізу? Підготуйте проект такої інформації для банку.

Завдання Б.

У світовій практиці згідно з умовами факторингових угод банки негайно сплачують своїм клієнтам від 75 до 90% акцептованих їхніми платниками платіжних доручень за поставлені товари, виконані роботи тощо.

Виберіть з позиції банку відсоткову величину (75 або 90%) негайної оплати факторинговим відділом банку платіжних доручень «Браво ЛТД», акцептованих фірмою «Світоч» і торгового центру «Сервіспродукт», якщо відомо:

- «Браво ЛТД» наполягає на максимальному рівні оплати;
- Прострочення платежів боржників не перевищувало трьох місяців;
- Затримки платежів, яких припускаються фірми-боржники, зумовлені винятково затримкою оплати трьох великих споживачів продукції – лікарні та санаторії Міноборони України;
- Ще два українські банки, які здійснюють такі операції, за вашими даними, ведуть переговори з «Браво ЛТД»;
- Вартість комісійної винагороди за здійснення цієї операції банком попередньо узгоджена на рівні 3%.

Згідно з умовами договору факторингу банк прийняв рішення припинити дію договору. Але в цій ситуації «Браво ЛТД» не в змозі придбати передані ним банку боргові вимоги – платіжні доручення (вимоги) на певний період.

Яким чином може бути врегульована така ситуація у межах діючої банківської практики?

Розв’язання

Завдання А.

Завдання Б.

Задача 1

Комерційний банк «Успіх» уклав договір авалю з векселедавцем – металургійним комбінатом. Угодою передбачається, що аваліст несе відповідальність за платіж за простими та переказними доміцильованими

векселями терміном не більш як 6 місяців від моменту пред'явлення. Аваліст гарантує в разі невиконання (часткового виконання) векселедавцем зобов'язань за такими векселями:

- простий вексель на 100 тис. дол.;
- переказний вексель на 85 тис. дол.;
- переказний вексель на 125 тис. дол.;

оплатити на вимогу векселетримача суму неоплачених векселів, пеню в розмірі 6%, починаючи від дня настання терміну платежу, на суму неоплачених векселів, а також витрати, пов'язані з невиконанням вексельних зобов'язань.

Векселедавець, своєю чергою, бере на себе зобов'язання сплатити банку комісійну винагороду за надання авалю в розмірі 1,5% вексельної суми протягом трьох календарних днів після укладення договору авалю.

Щойно згадані векселі надійшли до банку 5 квітня. Комісійну винагороду металургійний комбінат перерахував банку у вівторок 12 квітня. При настанні терміну платежу векселі 100 та 85 тис. дол. погасив векселедавець, а за векселем на 125 тис. дол. векселетримач здійснив протест щодо неплатежу.

Завдання А. Як вирішить банк питання про авалювання пред'явлених векселів?

Завдання Б. Які записи будуть зроблені у банку при укладанні договору авалю?

Завдання В. Як банк вирішить питання з векселем на 125 тис. дол.?

Завдання Г. Чи є зв'язок між авалем векселів і дотриманням банками встановлених їм економічних нормативів?

МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

У результаті засвоєння матеріалу другого навчального модуля «Особливості здійснення міжнародних валютно-фінансових відносин» студенти повинні:

- Уміти застосовувати формалізовані моделі застосування експортного контролю при здійсненні міжнародних кредитно-розрахункових та валютних операцій;
- Уміти розв'язувати ситуаційні завдання щодо сутності валютних та кредитних ризиків. Застосовувати захисні застереження та методи страхування валютного ризику;
- Використовувати весь арсенал теоретичних та практичних знань для ідентифікації можливостей валютного регулювання в Україні і світі.

Практичне заняття 2.1
Формалізовані моделі застосування експортного контролю при здійсненні міжнародних кредитно-розрахункових та валютних операцій. Гарантії та ризики, пов'язані з експортним контролем. Валютно-фінансова основа експортного контролю в Україні.

Мета заняття: закріпити знання сутності формалізованих моделей застосування експортного контролю при здійсненні міжнародних кредитно-розрахункових та валютних операцій.

Теоретична частина:

Щоденні події переконливо доводять, що контроль за нерозповсюдженням зброї масового знищення (ЗМЗ), засобів її доставки, обмеження передач звичайних озброєнь та протидія тероризму є одним з важливих напрямів міжнародної діяльності та національної політики багатьох держав світу. Реалізація цієї політики на міжнародному рівні здійснюється завдяки діяльності Організації Об'єднаних Націй (ООН) та відповідних міжнародних організацій з режимів експортного контролю. Міжнародна система експортного контролю направлена на координацію зусиль провідних держав світу у їх спільній боротьбі із загрозою розповсюдження озброєнь і пов'язаною з цим загрозою виникнення військових конфліктів, а також загрозою розповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки.

Термін "експортний контроль" є загально прийнятим скороченим визначенням комплексу заходів з контролю за міжнародними передачами (експортом, імпортом, транзитом, тощо) товарів, які є надзвичайно "чутливими" з точки зору їх впливу на:

можливе розповсюдження ЗМЗ, під якою розуміється ядерна, хімічна, біологічна, бактеріологічна та токсинна зброя;

можливе розповсюдження ракетних та інших безпілотних засобів доставки ЗМЗ;

накопичення звичайних озброєнь, яке може бути дестабілізуючим фактором у конкретному регіоні;

можливе використання у терористичних цілях;

дотримання відповідних міжнародних зобов'язань держави.

Під **"чутливими" товарами** розуміються звичайні озброєння, військова техніка та пов'язані з ними товари подвійного використання, товари подвійного використання, що можуть бути використані для створення ЗМЗ, засобів її доставки чи можуть бути використані у терористичних цілях, а також інші товари, відносно яких, відповідно до законодавства, можуть бути застосовані процедури експортного контролю.

За своєю суттю експортний контроль є засобом додаткового регулювання зовнішньоекономічної діяльності, але має іншу мету ніж

звичайні тарифні та нетарифні (адміністративні) методи регулювання такої діяльності. Так метою звичайних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності є забезпечення збалансованості економіки держави, рівновага її внутрішнього ринку, стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, створення сприятливих умов для залучення інвестицій, тощо, тобто метою таких методів є позитивний вплив на економічні показники зовнішньоекономічної діяльності держави. Проте, незважаючи на те, що додаткове регулювання зовнішньоекономічної діяльності інструментами експортного контролю має ознаки нетарифного (адміністративного) регулювання, метою такого регулювання є не економічні показники, а показники забезпечення національної безпеки держави та безпеки міжнародного миру.

Досягнення мети експортного контролю забезпечується шляхом "втручання" у зовнішньоекономічну діяльність через застосування процедур експортного контролю відносно міжнародних передач "чутливих" товарів. Застосування таких процедур обумовлено необхідністю забезпечення національної безпеки держави та необхідністю виконання міжнародних зобов'язань держави щодо нерозповсюдження ЗМЗ, засобів її доставки, обмеження дестабілізуючих передач звичайних озброєнь та протидії тероризму.

Завдання:

- перевірити знання щодо особливостей застосування експортного контролю при здійсненні міжнародних кредитно-розрахункових та валютних операцій;
- закріпити знання щодо гарантій та ризиків, пов'язаних з експортним контролем;
- навчитися оцінювати сутність валютно-фінансової основи експортного контролю.

Література:

1. *Банківські операції: підручник / за ред. В.І. Міщенка, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання,2010. – 227с.*
2. *Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 5-те видання, переоб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582с.*
3. *Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2009. – 63с.*
4. *Кривов'яз Т.В. Міжнародні кредитно-розрахункові операції в банках: навч. посіб. / за наук. ред. М.І. Сивульського. – К.: Університет «Україна», 2009. – 327с.*
5. *Петрашко Л.П. Валютні операції: навч. посіб. / Л.П. Петрашко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 271с.*

Методичні рекомендації до розв'язання задач

Задача (експортний контроль)

Визначити особливості застосування експортного контролю при поставці літаків військового призначення. Порівняти особливості поставки за кордон цивільних літаків, виготовлених на заводі АВІАНТ та військових літаків і гвинтокрилів.

Розв'язання

Слід зауважити, що окремі частини цивільних літаків потрапляють під режим експортного контролю, на відміну від військових літаків та гвинтокрилів, які повністю підпадають під дію експортного контролю, особливо в умовах ведення АТО.

Задача 1.

Підприємство «ГЛОРІЯ» здійснює виробництво та торгівлю велосипедами різних форм і видів. Дане підприємство імпортує запасні частини з Італії та Франції для доукомплектації готових виробів, а експортує ці готові вироби. Чи підпадає під дію експортного контролю вивезення за кордон продукції підприємства.

Задача 2.

Підприємство «УкрСпирт» виготовляє етиловий спирт, спирт для медичних потреб. Це експортоорієнтована компанія. Чи підпадає продукція даного підприємства під дію експортного контролю? Яка процедура вивезення продукції у зв'язку з проходженням експортного контролю?

Практичне заняття 2.2
Сутність валютних та кредитних ризиків. Система захисних застережень. Методи страхування валютного ризику. Засоби захисту від кредитного ризику. Транспортні ризики. Ризики нестабільності макросередовища при здійсненні валютно-фінансових операцій.

Мета заняття: закріпити знання сутності валютних і кредитних ризиків, методів страхування валютного ризику, засобів захисту від кредитного ризику, ризиків нестабільності макросередовища при здійсненні валютно-фінансових операцій.

Теоретична частина:

Будь-яке існування – це ймовірність настання несприятливих подій. Тобто несприятлива подія може відбутися, а може й не відбутися. Повністю

уникнути и цього неможливо, але можна прийняти застережливі заходи і зменшити ризик настання неприємностей. Уміння ризикувати – це вміння проводити межу між виправданим та невиправданим ризиком та виживати.

Як економічне явище ризик є подією, настання якої додатково впливає на економічні процеси і відповідно деформує економічні результати. Якщо така подія, як ризик, відбулася, то відбудеться й економічний результат цього – позитивний, негативний або нульовий.

Залежно від можливого результату ризики можна поділити на чисті і спекулятивні.

Чисті ризики виникають при явній загрозі і ведуть до негативного і в кращому разі до нульового результату.

Спекулятивні ризики відрізняються від чистих ризиків тим, що їх можна уникнути, але не відміну від чистих вони ведуть до отримання як позитивного, так і негативного чи нульового результату.

Залежно від основних причин виникнення, ризики поділяються на багато видів: природничі, екологічні, політичні, транспортні, комерційні тощо.

Ризик є обов'язковим елементом економіки. Поява ризику як невід'ємної частини економічного процесу – об'єктивний економічний закон.

Банківська діяльність неминуче пов'язана з ризиками. Які б зусилля не робив банк для мінімізації ризиків, вони завжди існують – питання в їх розмірі. Під ***ризиком*** *у банківській діяльності розуміють можливість втрати ліквідності або отримання фінансових збитків*. За частотою настання т а глибиною негативних наслідків несприятливих подій банківська діяльність є чи не найризикованішою з усіх видів економічної діяльності.

Існує багато класифікацій ризиків у банківській діяльності. залежно від джерел походження, головними банківськими ризиками є – кредитний, процентний, ризик ліквідності та валютний ризик.

Кредитний ризик – це ризик, пов'язаний з ймовірністю неповернення кредитів та несплати процентів за ними в наслідок невиконання боржником своїх зобов'язань перед банком.

Процентний ризик – ризик, пов'язаний насамперед з невизначеністю часу та напрямку майбутніх змін процентних ставок. Для банків, де позички є головними видами активів, процентний ризик – це ризик падіння ціни активів через зміну норми процента, ризик зменшення процентної маржі банку, ризик зміни вартості активів і пасивів унаслідок зміни процентних ставок, це ймовірність зменшення спреду між процентними доходами та витратами, невизначеність доходу від цінних паперів з фіксованим доходом, що виникає внаслідок раптових коливань вартості активів через зміну процентної ставки.

Ризик ліквідності – виникає тільки тоді, коли ліквідні активи банку недостатні для покриття короткострокових зобов'язань банку. При виникненні такої події банк мусить покрити свої зобов'язання за рахунок конвертації в грошові кошти своїх неліквідних активів з наступним капітальним збитком.

Валютний ризик – це ризик втрат у зв'язку з несприятливою зміною вартості іноземної валюти відносно валюти держави, де розміщений банк. Валютний ризик – це передусім імовірність того, що зміна курсів іноземних валют призведе до збитків унаслідок зміни ринкової вартості активів і пасивів.

Завдання:

- перевірити знання щодо сутності валютних та кредитних ризиків;
- закріпити знання щодо використання методів страхування валютного ризику та засобів захисту від кредитного ризику;
- навитися оцінювати сутність транспортних ризиків;
- закріпити характерні риси ризиків нестабільності макросередовища при здійсненні валютно-фінансових операцій.

Література:

1. *Банківські операції: підручник / за ред. В.І. Міщенка, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання,2010. – 227с.*
2. *Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 5-те видання, переоб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582с.*
3. *Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2009. – 63с.*
4. *Кривов'яз Т.В. Міжнародні кредитно-розрахункові операції в банках: навч. посіб. / за наук. ред. М.І. Сивульського. – К.: Університет «Україна», 2009. – 327с.*
5. *Петрашко Л.П. Валютні операції: навч. посіб. / Л.П. Петрашко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 271с.*

Методичні рекомендації до розв'язання задач

Задача

Восени 1984 року німецька компанія Lufthansa підписала контракт про купівлю літаків у американської компанії Boeing на суму 3 млрд. дол. це відбулося в той час, коли долар був сильним, і за загальним враженням його курс мав би підвищуватися. Головний фінансовий менеджер компанії хеджував цей ризик, уклавши форвардний контракт на 10,5 млрд. дол. таким чином, при підсиленні долара підприємство втрачало на своєму першому контракті (який в марках мав би йому обійтися дорожче, ніж на момент укладання угоди), але вигравало на форвардному контракті. З іншого боку , при послабленні долара підприємство втрачало при хеджуванні, але вигравала на літаках.

Чому міжнародний фінансовий менеджер скористався хеджуванням трансакції?

Розв'язання

Хеджування валютних ризиків визначається страхуванням валютних операцій. Компанія Lufthansa за для запобігання валютних ризиків використала свопи. Це угоди репорт, які уклала компанія зі своїм банком.

Задача 1.

Припустимо, що японська компанія здійснює експортні операції в США, а для придбання обігових коштів користується кредитами японських банків. Однак японська компанія краще візьме кредит в американських доларах, щоб таким чином застрахувати себе від частини валютних ризиків, тим більше що постійні доходи у валюті дозволяють підприємству повертати позики відразу без втрат при конвертації.

Припустимо далі, що японська компанія мало відома на американському ринку кредитів, тому доступ до відносно дешевих кредитів для неї закритий. Крім того, оперувати на незнайомому для підприємства ринку в чужій країні доволі складно. Одним із засобів, який може допомогти компанії одержати доларовий кредит, є участь у валютній своп-операції.

Японська компанія може обміняти свої борги в єнах на доларові борги американської компанії, тобто виконується та умова структурування боргу для японської компанії, яка влаштовує компанія у найкращій спосіб.

Завдання: визначити, які угоди хеджування використовувала японська компанія.

Задача 2.

Американський експортер, що постачає товари в Канаду, може взяти кредит на канадському ринку капіталу. Це дозволяє американському підприємству заздалегідь знати суму необхідних платежів і доходів, а також застрахуватися від валютних ризиків. Однак здійснення цієї стратегії можливе лише за умов стабільності на передбачуваності фінансового ринку, коли ризик неплатежів практично відсутній.

Завдання: від яких ризиків має застрахуватися американський експортер та які засоби хеджування він має використати?

Практичне заняття 2.3
Шляхи становлення національної валютно-фінансової системи України. Становлення валютного та фінансового ринків України. Інтеграції України в систему міжнародних фінансів

Мета заняття:

закріпити знання щодо шляхів становлення національної валютно-фінансової системи України. Набути досвіду щодо характеристики становлення валютного та фінансового ринків України. Закріпити знання щодо інтеграції України в систему міжнародних фінансів

Теоретична частина:

Після проголошення незалежності Україна практично нічого позитивного в економічному плані не успадкувала від колишнього Радянського Союзу. Так, внаслідок нав'язування нашій державі у складі колишнього Союзу невигідної з погляду перспектив світового науково-технічного розвитку спеціалізації та кооперування структура загального експорту та імпорту України була ще більше деформованою, ніж в цілому в СРСР. Практично весь кадровий потенціал, який більш-менш знався на зовнішньоекономічній діяльності, було зосереджено за межами України, в Москві.

Зовнішні борги колишнього Радянського Союзу були досить значними навіть з урахуванням його майбутнього економічного потенціалу. Зовнішній борг Союзу почав катастрофічно зростати, особливо в останні роки існування СРСР. Крім об'єктивних причин такого явища – внутрішніх (функціонування командно-адміністративної системи) та зовнішніх (різке падіння цін на енергоносії на світовому ринку), були й суб'єктивні фактори – блискуче вміння колишнього керівництва Союзу робити все для швидкого зростання цих боргів.

Найважливішим серед них є Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», прийнятий 19 лютого 1993 року. Пріоритетними завданнями Декрету були:

- Стабілізація курсу українського карбованця стосовно іноземних валют;
- Концентрація валютного попиту та пропозиції;
- Поступова ліквідація паралельного обігу іноземних і національної валют;
- Залучення валютних коштів в Україну та скорочення імпортованої інфляції.

Декретом установлювався принцип внутрішньої конвертованості українського карбованця, визначався перелік операцій з валютними цінностями, які потребували окремого дозволу Національного банку України.

Оскільки система внутрішньої конвертації мала базуватися на розвинутому міжбанківському ринку, а також діяти в умовах інфляції, іншим Декретом Кабінету Міністрів України «Про тимчасом порядок використання надходжень в іноземній валюті» було запроваджено обов'язковий продаж через уповноважені банки на Міжбанківському валютному ринку України 50% надходжень в іноземній валюті на користь резидентів. Проте такий порядок не поширювався: на валютну виручку, яка спрямовувалася на

погашення використаних валютних кредитів , отриманих за дозволом НБУ або гарантованих Урядом; залишки коштів на поточних балансових рахунках резидентів на момент прийняття Декрету; іноземну валюту, яка ввозиться для внесення до статутних фондів спільних підприємств, а також виручку в іноземній валюті за експорт продукції власного виробництва, яка надходить на користь підприємств з іноземними інвестиціями. Декрет Кабінету Міністрів України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23 вересня 1994р. передбачав визначення граничних термінів відстрочення платежу за експортні поставки, а також авансування імпорту.

Саме ці декрети поклали початок формуванню певної системи валютного регулювання і валютного контролю, що сприяло подоланню інфляційних процесів і привело до поступового оздоровлення економіки в цілому.

Пізніше, залежно від економічної ситуації, що склалася в Україні, виконавча влада постійно вдосконалювала існуючу систему валютного регулювання та контролю. Так, Указом Президента «Про додаткові заходи щодо вдосконалення валютного регулювання» від 2 листопада 1993р. тимчасово вводився порядок поповнення офіційних валютних резервів за рахунок викупу 10% валютних надходжень, що підлягали обов'язковому продажу. Кошти цих резервів спрямовувалися на стабілізацію валютного курсу національної грошової одиниці. Кабінет Міністрів спільно з Національним банком на виконання Указу Президента прийняли спільну Постанову про порядок визначення офіційного валютного курсу українського карбованця до іноземних валют. Згідно з цією Постановою, Національний банк України за погодженням з Кабінетом Міністрів України на основі даних Міністерства економіки України та Комітету статистики України про цінові співвідношення продукції, товарів і послуг із урахуванням стану платіжного балансу визначав офіційний курс українського карбованця.

З метою вдосконалення системи валютного регулювання Верховна Рада України також прийняла низку законів про внесення змін до Декрету. Так, законами «Про внесення змін до статті 16 Декрету Кабінету Міністрів України» від 28 січня 1994р., «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» було встановлено, що незаконні скуповування, продаж, обмін чи використання валютних цінностей як засобу платежу або як застави, тобто вчинення цих дій без відповідного дозволу (ліцензії), тягнуть за собою адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством України.

Завдання:

- перевірити знання щодо шляхів становлення національної валютно-фінансової системи України;
- закріпити знання щодо умов становлення валютного та фінансового ринків України;

- навитися оцінювати сутність інтеграції України в систему міжнародних фінансів.

Література:

1. *Банківські операції: підручник / за ред. В.І. Міщенка, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання,2010. – 227с.*
2. *Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 5-те видання, переоб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582с.*
3. *Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2009. – 63с.*
4. *Кривов'яз Т.В. Міжнародні кредитно-розрахункові операції в банках: навч. посіб. / за наук. ред. М.І. Сивульського. – К.: Університет «Україна», 2009. – 327с.*
5. *Петрашко Л.П. Валютні операції: навч. посіб. / Л.П. Петрашко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 271с.*

Методичні рекомендації до розв'язання задач

Задача

Двоє друзів розпочали бізнес, що полягає в постачанні RAM (оперативний пристрій, що запам'ятовує) для комп'ютерів. Їхній бізнес досяг обороту за рік 5 500 000 дол. Вони відкрили три дочірні компанії в Європі і почали співпрацю з чотирма компаніями в Азії, які проводили мікросхеми.

Однак, аби збільшити дохід, друзі вирішили ухилитися від сплати податків компанії, розробивши схему з азіатською компанією, яка постачала їм RAM. Азійська компанія складала два рахунки: один справжній, який надсилався друзям, і один помилковий – митниці – це такий, що фіксує лиш 1/10 вартості RAM. За цією схемою не було сплачено 1 000 000 доларів митних зборів і ПДВ.

Визначте дії банку в даній ситуації та назвіть індикатори, що можуть свідчити про «відмивання» грошей.

Розв'язання

Подібне злочинне ухилення від сплати податку допомогло їм обійти своїх конкурентів. Додатковий прибуток, отриманий у результаті ухилення від сплати податків, вони зняли з рахунку компанії і перевели на кілька особових рахунків для зменшення річного прибутку компанії.

Задача 1.

Двоє друзів розпочали бізнес, що полягає в постачанні RAM (оперативний пристрій, що запам'ятовує) для комп'ютерів. Їхній бізнес досяг

обороту за рік 5 800 000 дол. Вони відкрили три дочірні компанії в Європі і почали співпрацю з чотирма компаніями в Азії, які проводили мікросхеми.

Однак, аби збільшити дохід, друзі вирішили ухилитися від сплати податків компанії, розробивши схему з азіатською компанією, яка постачала їм RAM. Азійська компанія складала два рахунки: один справжній, який надсилався друзям, і один помилковий – митниці – це такий, що фіксує лиш 1/20 вартості RAM. За цією схемою не було сплачено 2 000 000 доларів митних зборів і ПДВ.

Визначте дії банку в даній ситуації та назвіть індикатори, що можуть свідчити про «відмивання» грошей.

Практичне заняття 2.4
Форми національного регулювання валютно-фінансових потоків. Валютно-фінансова політика держави. Валютні обмеження і валютні ризики. Вільні економічні зони. Офшорні центри

Мета заняття:

закріпити знання щодо форм національного регулювання валютно-фінансових потоків, валютно-фінансової політики держави, валютних обмежень і валютних ризиків, вільних економічних зон та офшорних центрів

Теоретична частина:

Як відомо, трансформаційні процеси в Україні в перші роки її незалежності супроводжувалися глибокою економічною кризою. У зв’язку із цим різко загострилося питання ресурсного забезпечення економічного розвитку, особливо його фінансової складової.

Одна з найгостріших проблем, яку необхідно було розв’язати Україні, - знаходження коштів для її подальшого успішного соціально-економічного розвитку. Низька якість продукції, безробіття, необхідність структурної передумови виробництва – всі ці проблеми потребують значних грошових ресурсів. Розбалансованість фінансової системи держави, платіжна криза, що була спричинена насамперед переходом до світових цін на енергоносії, відсутність необхідних внутрішніх нагромаджень об’єктивно зумовили потребу в залученні зовнішніх коштів для відновлення господарської рівноваги, забезпечення сталого економічного зростання.

Однак з перших кроків залучення міжнародного капіталу виявилося, що, з одного боку, без його залучення неможливо в реальні строки подолати кризовий стан в економіці, з іншого – таке залучення ускладнюється економічною та політичною ситуацією. Том всі ці проблеми тісно пов’язані між собою, що значно ускладнює їх розв’язання.

Надходження капіталу з-за кордону може відбуватися у двох основних формах: як кредити або як інвестиції у виробництво, його окремі галузі чи підприємства. Останні є більш привабливою й ефективною формою залучення іноземного капіталу, оскільки дають можливість Україні вирішувати стратегічні завдання її економічного розвитку на основі запровадження нових передових досягнень науково-технічного прогресу та передового досвіду в управлінні. Надходження іноземного капіталу в матеріальне виробництво більш вигідне, ніж одержання та використання кредитів для закупівлі необхідних товарів, що витрачаються, як правило, не за цільовим призначенням і тільки збільшують державний борг.

Іноземні інвестиції важливі також для досягнення середньострокових цілей – підйому виробництва, поліпшення життєвого рівня населення.

Однак при цьому слід мати на увазі, що економічні інтереси іноземних інвесторів і української сторони не завжди збігаються. Так, Україна зацікавлена у відновленні свого виробничого потенціалу, структурній перебудові виробництва та споживчого ринку, насиченні його недорогими високоякісними товарами, проведенні антиімпортної політики, залученні в наше виробництво передової культури управління. Іноземні інвестори перш за все зацікавлені в отриманні надприбутку за рахунок природних ресурсів України, кваліфікованої та дешевої робочої сили, досягнень вітчизняної науки і техніки, відсутності конкуренції на внутрішньому ринку. Тому перед Україною стоїть досить складне завдання: створити сприятливі умови для залучення іноземного капіталу та використати його безпосередньо для своїх конкретних цілей.

Отже, пріоритетним напрямом інтеграції України в систему міжнародних фінансів сьогодні є залучення в національну економіку іноземних інвестицій. З організаційно-функціонального погляду розрізняють дві найпоширеніші форми іноземних інвестицій – портфельну та пряму.

Портфельні інвестиції здійснюються у вигляді придбання цінних паперів підприємств, компаній та інших економічних суб'єктів для отримання інвестором додаткового прибутку (але не забезпечують йому право контролю цих економічних суб'єктів). Так, іноземець може придбати акції безпосередньо в українській корпорації, що намагається за рахунок продажу нових акцій розширити обсяг капіталовкладень. У цьому разі іноземний інвестор отримує акції, а підприємство – кошти для розширення інвестицій. Коли іноземець купує невеликий відсоток акцій українського підприємства, недостатній для встановлення контролю за його діяльністю, йдеться про іноземну портфельну інвестицію.

Прямі інвестиції здійснюються з метою або придбання у повну власність контрольного пакету акцій зарубіжного економічного об'єкта через створення нових підприємств і компаній, або поглинання вже діючих. Так, іноземний інвестор може придбати в Україні контрольний пакет, у крайньому разі – й усі 100% акцій корпорацій, якщо, наприклад, у рамках приватизаційного процесу уряд вирішує продати все підприємство в

іноземну власність. Коли іноземний інвестор отримує контроль над українським підприємством (або коли українське підприємство отримує контроль над іноземним), йдеться про пряму іноземну інвестицію.

Завдання:

- перевірити знання щодо форм національного регулювання валютно-фінансових потоків;
- закріпити знання щодо валютно-фінансової політики держави;
- навчитися оцінювати сутність валютних обмежень і валютних ризиків, функціонування вільних економічних зон та офшорних центрів.

Література:

1. *Банківські операції: підручник / за ред. В.І. Міщенка, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання,2010. – 227с.*
2. *Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 5-те видання, переоб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582с.*
3. *Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2009. – 63с.*
4. *Кривов'яз Т.В. Міжнародні кредитно-розрахункові операції в банках: навч. посіб. / за наук. ред. М.І. Сивульського. – К.: Університет «Україна», 2009. – 327с.*
5. *Петрашко Л.П. Валютні операції: навч. посіб. / Л.П. Петрашко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 271с.*

Відповісти на такі контрольні запитання:

1) Що таке валютне регулювання?
2) Дайте визначення валютної політики.
3) Назвіть характерні особливості облікової та девізної політики.
4) Які особливості валютного демпінгу?
5) Розкажіть про використання девальвації і ревальвації нині та за часів дії золотомонетного стандарту.
6) У чому особливості застосування валютних обмежень?
7) Що таке валютний кліринг?
8) Коли застосовується валютна блокада?
9) Визначте економічну спрямованість системи національного валютного регулювання.
10) Яка мета застосування захисних валютних застережень?

Практичне заняття 2.5

Удосконалення міжнародної системи регулювання світових фінансів. Економічні передумови та наслідки зростання нестабільності міжнародних фінансів. Удосконалення діяльності міжнародних валютно-фінансових інституцій. Міжнародне валютне право. Міжнародне фінансове право

Мета заняття:

закріпити знання щодо напрямів удосконалення міжнародної системи регулювання світових фінансів; економічних передумов та наслідків зростання нестабільності міжнародних фінансів; набути навичок щодо використання норм та принципів міжнародного валютного права та міжнародного фінансового права.

Теоретична частина:

Політика кредитної рестрикції («дорогих грошей») використовується, як правило, в умовах стрімкого промислового буму та зростання господарської активності. Її мета – перешкодити процесові активного використання кредиту господарськими суб'єктами та загальмувати промисловий бум, який часто призводить до «перегрівання економіки» і перевиробництва товарів.

Політика кредитної експансії («дешевих грошей»), навпаки, спрямована на стимулювання кредитних операцій у розрахунку на те, що більш сприятливі умови кредитування будуть спонукати до господарської активності, зростання виробництва і залучення іноземного капіталу.

Ліберальна політика кредитної експансії спричиняє зниження валютного курсу, і навпаки, політика кредитної рестрикції породжує тенденцію до підвищення валютного курсу.

Девізна політика спрямована на регулювання валютного курсу шліхом купівлі та продажу іноземної валюти (девіз). У сучасних умовах девізна валютна політика часто набуває форми валютної інтервенції – прямого втручання центрального банку в операції з іноземною валютою на валютних ринках з одночасним введенням обмежень у сфері валютних операцій на внутрішньому ринку.

При використанні девізної валютної політики у разі падіння курсу національної валюти центральний банк країни продає на валютних ринках, як правило, значні суми іноземної валюти, що веде до зростання курсу національної валюти щодо іноземної, та, навпаки, скуповування іноземної валюти веде до падіння курсу національної.

Девізна валютна політика справляє тимчасовий і обмежений вплив на рівень валютного курсу, якщо не має докорінних порушень платіжного балансу. За наявності таких порушень активне використання девізної

політики може призвести до швидкого виснаження валютних резервів країни, не запобігши при цьому процесу знецінення національної валюти. Тому проведення валютної інтервенції передбачає наявність у центральних емісійних банках країн, що її проводять, великих валютних резервів і можливе тоді, коли неврівноваженість платіжного балансу незначна та характеризується періодичною зміною пасивного сальдо на активне. Інакше проведення валютних інтервенцій загрожує не тільки повним виснаженням валютних резервів, як уже зазначалося, а й розладнанням грошової обігу всередині країни.

Прикладом масової валютної інтервенції можуть бути дії уряду США, спрямовані на підтримання курсу долара, коли він став стрімко падати після значного зростання у 1980 – 1985 роках. Так, у вигляді валютної інтервенції для підтримки власної валюти США використали за період з 1987 р. по липень 1989 р., за різними оцінками, понад 140 млрд. дол.

Часто валютна інтервенція використовується для підтримання курсу валюти на зниженому рівні зі застосуванням *валютного демпінгу* – знецінювання національної валюти з метою масового експорту товарів за цінами, нижчими за світові.

Валютний демпінг використовується для експорту товарів шляхом застосування спеціальних занижених валютних курсів, які відображають зовнішнє знецінення валюти у розмірах, що перевищують знецінення грошей на внутрішньому ринку країни, яка експортує товари та послуги. За валютного демпінгу експортер, навіть за високого рівня витрат виробництва, реалізуючи свої товари на зовнішніх ринках за цінами, нижчими за світові, може одержати досить вигідний прибуток у валюті тієї країни, куди експортується товар. Найчастіше валютний демпінг здійснюється в умовах множинності валютних курсів, при використанні так званих вільних курсів та інших спеціальних занижених курсів для певного виду товарів, послуг та операцій.

Завдання:

- перевірити знання щодо напрямів удосконалення міжнародної системи регулювання світових фінансів;
- закріпити знання щодо економічних передумов на наслідків зростання нестабільності міжнародних фінансів;
- навчитися оцінювати сутність діяльності міжнародних валютно-фінансових інституцій;
- набути навички аналізу норм та принципів міжнародного валютного та фінансового права.

Література:

1. *Банківські операції: підручник / за ред. В.І. Міщенка, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання,2010. – 227с.*

2. *Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 5-те видання, переоб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582с.*
3. *Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. – К.: Знання, 2009. – 63с.*
4. *Кривов'яз Т.В. Міжнародні кредитно-розрахункові операції в банках: навч. посіб. / за наук. ред. М.І. Сивульського. – К.: Університет «Україна», 2009. – 327с.*
5. *Петрашко Л.П. Валютні операції: навч. посіб. / Л.П. Петрашко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 271с.*

Контрольні запитання та завдання:

1) Які економічні наслідки сучасної глобалізації господарського життя?
2) Визначте головні причини новітньої світової валютно-фінансової кризи. Які країни вона охопила?
3) Охарактеризуйте поведінку міжнародних валютно-фінансових структур в умовах кризи.
4) Які головні вимоги ставлять МВФ і СБ перед країнами?
5) Які основні засади критики кредитної політики МВФ і СБ з боку провідних економістів світу?
6) Які, на вашу думку, найефективніші заходи на шляху подолання наслідків світової валютно-фінансової кризи?
7) Які основні напрями вдосконалення діяльності міжнародних фінансових структур у сучасних умовах?
8) Назвіть основні принципи діяльності Паризького клубу.
9) Що таке реструктуризація та консолідація зовнішнього боргу?
10) Визначте основні функції Лондонського клубу.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні рекомендації для підготовки студента до практичних (лабораторних) занять

з навчальної дисципліни

«МІЖНАРОДНІ КРЕДИТНО-РОЗРАХУНКОВІ ТА ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ»

для студентів спеціальності 7/8.03060104 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

Укладачі: Остапенко Тетяна Геннадіївна
Кузнєцова Тетяна Вікторівна
Дванілова Ельвіра Ігорівна

Редактор _____
Технічний редактор _____
Коректор _____
Комп'ютерна верстка _____

Підг. До друку «__»_____ 20___р.
Офіс. друк. Ум. друк. арк. 1,86. Обл.-вид. арк. 2,0
Тираж 200 пр. Замовлення № 101-1. Вид. № 19/III

Видавництво НТУУ «Політехнічний університет»
03056, Україна, Київ, проспект Перемоги, 37

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
ДК № ___ від «___»_____20__р.